

T.C. SAĞLIK BAKANLIĞI

HALK SAĞLIĞI
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

**COVID-19
(2019-nCoV Hastalığı) Rehberi**

21 Şubat 2020 Versiyonu

COVID-19 (2019-nCoV Hastalığı) Rehberi ve Sunumları;

Yeni bilgiler eklendikçe güncellenmekte olup HSGM resmi web sayfasından yayınlanmaktadır.

(www.hsgm.saglik.gov.tr)

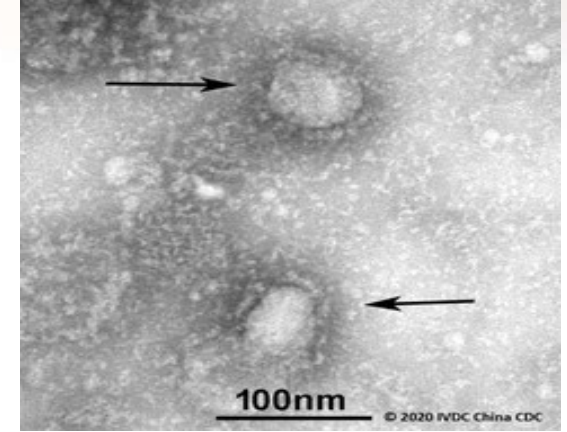
Coronavirüsler

- Tek zincirli, pozitif polariteli, zarflı RNA virüsleri
- Coronaviridae ailesi içinde
- Başlıca dört türde sınıflandırılırlar: Alfa, Beta, Gama ve Delta
- İnsan, yarasa, domuz, kedi, köpek, kemirgen ve kanatlılarda bulunabilmektedirler (evcil ve yabani hayvanlarda).

Coronavirüsler

- Soğuk algınlığına neden olan coronavirusler: Her yıl genellikle mevsimsel grip döneminde
  - HCoV-229E
  - HCoV-OC43
  - HCoV-NL63
  - HKU1-CoV
- Ağır Akut Solunum Sendromuna neden olan: SARS-CoV
- Orta Doğu Solunum Sendromuna neden olan: MERS-CoV

Yeni Coronavirus

- Beta-coronavirus ailesi içinde: SARS-CoV ve MERS-CoV da aynı aile içinde
- Fatalite hızı
  - SARS salgınında %11
  - MERS-CoV'da %35-50
  - 2019-nCoV %2 (eldeki verilere göre)

Epidemiyoloji

31 Aralık 2019 DSÖ:

- Çin Ülke Ofisi, Çin'in Hubei eyaletinin Wuhan şehrinde
- Etiyolojisi bilinmeyen pnömoni vakalarını bildirimini
- Wuhan Güney Çin Deniz Ürünleri Şehir Pazarında (farklı hayvan türleri satan bir toptan balık ve canlı hayvan pazarı) çalışanlarda kümelenme

13 Ocak 2020: İlk impoite vaka- Tayland

7 Ocak 2020 Etkenin Tanımlanması:

- Daha önce insanlarda tespit edilmemiş
- Yeni bir coronavirus olarak tanımlanmış

Enfeksiyon Kaynağı

Henüz netlik kazanmamış

Yeni coronavirüsün kökeni hala araştırılmakta

Eldeki veriler, Deniz Ürünleri Toptan Satış Pazarında yasadışı olarak satılan vahşi hayvanları işaret etmekte

Bulaşma Yolu

- Hayvanlardan bulaştığı düşünülmekte
- İnsandan insana ve sağlık merkezlerinde bulaş bildirilmiş
- Şu ana kadar hastalığın bulaşma yolunun **damlacık yoluyla** olduğu bildirilmiş
- Virüs, hasta bireylerden öksürme, hapşırma yoluyla ortaya saçılan damlacıklarla ve hastaların kontamine ettiği yüzeylerden (göz, ağız, burun mukozasına temasla) bulaşabilir

İnkübasyon Süresi

- Sınırlı bilgi mevcut
- SARS-CoV, MERS-CoV epidemiyoloji bilgisine göre **14 güne kadar** olabileceği düşünülmekte
- Yayınlarada vaka sayıları kısıtlı ve birbirinden farklı olduğu için ortalama inkübasyon periodu farklı bulunabilmektedir.
- Şu ana kadar yayımlanmış olan bilimsel yayınlara göre kabul edilen inkübasyon süresi 2-14 gün arasındadır.

Hastalığın Klinik Özellikleri

- Solunum semptomları; ateş, öksürük ve dispne vb.
- Daha ciddi vakalarda; pnömoni, ağır akut solunum yolu enfeksiyonu, böbrek yetmezliği ve hatta ölüm
- Asemptomatik kişiler solunum yolunda virus taşımakla birlikte majör bulaş yolu değil

Laboratuvar Testleri

COVID-19 vaka tanımına uyan hastalarda

- Solunum yolu numuneleri COVID-19 açısından değerlendirilmelidir*
- Hastada diğer solunum yolu patojenleri tespit edilse dahi ko-infeksiyonların oluşabileceği dikkate alınarak COVID-19 olası vaka tanımına uyan tüm hasta numuneleri COVID-19 için de değerlendirilmelidir

*Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü Viroloji Referans Laboratuvarı'nda yapılmalıdır

Olası Vaka

Herhangi bir şiddette akut solunum yolu hastalığı (ateş, öksürük)

veya

SARI (Severe Acute Respiratory Infections)- Ağır Akut Solunum Yolu Enfeksiyonu (ateş, öksürük ve hipoksemi, takipne, dispne, hipotansiyon, akciğer grafisinde yeni veya progressif radyolojik infiltrasyonlar konfüzyon, akut böbrek yetmezliği gibi bulgular nedeniyle hastaneye yatış gerekliliği) varlığı *

VE

Son 14 gün içerisinde;

- Doğrulanmış COVID-19 vakası ile yakın temas eden;

veya

- Hastane ilişkili COVID-19 bildirilen bir ülkede ilgili sağlık tesisinde bulunan;

veya

- Çin Halk Cumhuriyeti başta olmak üzere hastalığın artış eğilimi gösterdiği ülkelerde (Çin Halk Cumhuriyeti, Singapur, İran, Tayland, Japonya, Hong Kong, Güney Kore) bulunan kişiler

veya

- İkamet yeri veya seyahat geçmişi dikkate alınmaksızın, COVID-19 enfeksiyonu hastalarının tedavi edildiği birimlerde görev yapan sağlık personeli

- Olası vaka tanımına uygun hastada alınan numunelerde mevsimsel solunum yolu virüsü saptanması ya da bakteriyolojik etken saptanması, COVID-19 varlığını ekarte ettirmez
- HCoV-229E, HCoV-OC43, HCoV-NL63 ve HKU1-CoV; mevsimsel solunum yolu virüsleri olup COVID-19 virüsünden farklıdır.

Kesin Vaka

Olası vaka tanımına uyan
olgulardan moleküler yöntemlerle
COVID-19 saptananlar

Vaka Takip Algoritması

VAKA TAKİP ALGORİTMASI

OLASI VAKA

Tanımlandığı anda İl Sağlık Müdürlüğü Bulaşıcı Hastalıklar Birimi bilgilendirilir. Vakanın yönetimi İl Sağlık Müdürlüğü koordinasyonunda yürütülür.

SAĞLIK KURUMU

- Hastane tarafından İl Sağlık Müdürlüğü'ne (İSM) olası vaka en hızlı şekilde ihbar edilir.
- Bildirim, Bulaşıcı Hastalıklar Bildirim Sistemi kapsamında U07.3 ICD 10 tanı kodu kullanılarak yapılır.
- Hastaya standart, temas ve damlacık korunma önlemleri alınarak, hasta tek kişilik odada numune sonuçları çıkana kadar izole edilir.
- Uygun numune alınarak uygun şartlarda saklanır.*
- COVID-19 Vaka Bilgi Formu doldurulur (Form İZCİ'ye de girilir).
- Form ve numune ivedilikle İl Sağlık Müdürlüğü'ne ulaştırılır.
- Olası Vaka, multidisipliner şartlara sahip hastanelerde takip edilir.
- Kesinleşen olgulardan Ağır Akut Solunum Yolu Enfeksiyonları olguları vakanın bulunduğu ildaki, belirlenmiş hastanelerde takip edilir.
- Kesinleşen olgulardan yoğun bakım ihtiyacı olan veya entübe edilen hastalar 3. düzey yoğun bakım ünitelerinde standart olarak bulunan izolasyon odalarında takip edilir.

İL SAĞLIK MÜDÜRLÜĞÜ

- Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü (HSGM) Ulusal Viroloji Laboratuvarına ve Bulaşıcı Hastalıklar Dairesi Başkanlığı'na telefonla bilgi verildikten sonra formun bir nüshası ve numune ivedilikle HSGM Ulusal Viroloji Laboratuvarına ulaştırılır.
- Formun bir nüshası e-posta ile HSGM Bulaşıcı Hastalıklar Dairesi Başkanlığı'na gönderilir.
- İZCİ'ye gelen vaka bildirimini ile ilgili süreçler sürdürülür.
- Vaka kümelenmesi şüphesinde vakalar arasında epidemiyolojik bağlantı araştırılır.
- HSGM Resmi İnternet Sayfasında
- Referans Laboratuvarı'ndan alınan numune sonuçları Sağlık Kurumları'na iletilir.

REFERANS LABORATUVARLARI

İSM tarafından iletilen numuneler analiz edilir. Sonuçlar İSM ve HSGM Bulaşıcı Hastalıklar Dairesi Başkanlığı'na bildirilir.

HALK SAĞLIĞI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ BULAŞICI HASTALIKLAR DAİRESİ BAŞKANLIĞI
e-posta: hsgm.bulasici@saglik.gov.tr

OLASI VAKA

Tanımlandığı anda İl Sağlık Müdürlüğü Bulaşıcı Hastalıklar Birimi bilgilendirilir.
Vakanın yönetimi İl Sağlık Müdürlüğü koordinasyonunda yürütülür.

SAĞLIK KURUMU

- Hastane tarafından İl Sağlık Müdürlüğü'ne (İSM) olası vaka en hızlı şekilde ihbar edilir.
- Bildirim, Bulaşıcı Hastalıklar Bildirim Sistemi kapsamında U07.3 ICD 10 tanı kodu kullanılarak yapılır.
- Hastaya standart, temas ve damlacık korunma önlemleri alınarak, hasta tek kişilik odada numune sonuçları çıkana kadar izole edilir.
- Uygun numune alınarak uygun şartlarda saklanır.*
- COVID-19 Vaka Bilgi Formu doldurulur (Form İZCİ'ye de girilir).
- Form ve numune ivedilikle İl Sağlık Müdürlüğü'ne ulaştırılır.
- Olası Vaka, multidisipliner şartlara sahip hastanelerde takip edilir.
- Kesinleşen olgulardan Ağır Akut Solunum Yolu Enfeksiyonları olguları vakanın bulunduğu ildeki, belirlenmiş hastanelerde takip edilir.
- Kesinleşen olgulardan yoğun bakım ihtiyacı olan veya entübe edilen hastalar 3. düzey yoğun bakım ünitelerinde standart olarak bulunan izolasyon odalarında takip edilir.

**HALK SAĞLIĞI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ BULAŞICI
HASTALIKLAR DAİRESİ BAŞKANLIĞI**
e-posta: hsgm.bulasici@saglik.gov.tr

İL SAĞLIK MÜDÜRLÜĞÜ

- Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü (HSGM) Ulusal Viroloji Laboratuvarına ve Bulaşıcı Hastalıklar Dairesi Başkanlığı'na telefonla bilgi verildikten sonra formun bir nüshası ve numune HSGM Ulusal Viroloji Laboratuvarına en kısa sürede ulaştırılır.
- Formun bir nüshası e-posta ile HSGM Bulaşıcı Hastalıklar Dairesi Başkanlığı'na gönderilir.
- İZCi'ye gelen vaka bildirimini ile ilgili süreçler sürdürülür.
- Vaka kümelenmesi şüphesinde vakalar arasında epidemiyolojik bağlantı araştırılır.
- HSGM Resmi İnternet Sayfasında yer alan "Temaslı izlem formu" vakanın her bir teması için ayrı ayrı doldurulur.
- Referans Laboratuvarı'ndan alınan numune sonuçları Sağlık Kurumları'na iletilir.

REFERANS LABORATUVARLARI

İSM tarafından iletilen numuneler analiz edilir. Sonuçlar İSM ve HSGM Bulaşıcı Hastalıklar Dairesi Başkanlığı'na bildirilir.

**HALK SAĞLIĞI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ BULAŞICI
HASTALIKLAR DAİRESİ BAŞKANLIĞI**
e-posta: hsgm.bulasici@saglik.gov.tr

Semptomu Olan Hasta Uçakta Saptanırsa

- Pilot tarafından vaka kuleye bildirilir.
- Kule tarafından olay havalimanı sağlık denetleme merkezine/havalimanı operasyon merkezine bildirilir.
- Tüm yolculara yolcu iletişim bilgi kartı doldurulur.
- İki ön, iki arka ve iki yan koltuk yolcu bilgisi alınır.
- Sağlık Denetleme Merkezi vakayı uçakta değerlendirir.
- Sağlık Denetleme Merkezi İl Sağlık Müdürlüğü ve 112 Komuta Merkezine bilgi verir.
- Sağlık Denetleme Merkezi vakayı değerlendirdikten sonra, olası vaka formu ile vakayı 112' ye teslim eder.
- Vaka, 112 vasıtasıyla multidisipliner şartlara sahip hastanelere transfer edilir.

Semptomu Olan Hasta Havalimanında Saptanırsa

- Dış hatlar gelen yolcu terminalinde mümkün olan en erken noktalarda termal kamera sistemi yerleştirilir
- Termal kamera başında eğitimli, tıbbi maskesi, steril olmayan eldiveni ve gözlüğü olan en az iki personel bulunmalıdır
- Termal kamerada ateş tespit edilen kişilerin;
veya
- Havalimanı içinde uçak bekleme, dinlenme vb. alanlarında, ateş ve/veya solunum yolu semptomları gösteren kişilerin;
tıbbi maske takması sağlanır

Semptomu Olan Hasta Havalimanında Saptanırsa

1) Kişi Olası Vaka Tanımına Uyuyorsa

- Kişi sağlık denetleme merkezine götürülür
- Kişi Sağlık Denetleme Merkezi personeli tarafından değerlendirilir
- Olası vaka tanımına uyan kişilerin, İl Sağlık Müdürlüğü ve 112 komuta merkezine bilgi verilip “Olası Vaka Bilgi Formu” ile 112 Acil Sağlık Hizmetleri aracılığıyla hastaneye nakli sağlanır
- 112 vasıtasıyla olanakları uygun multidisipliner şartlara sahip hastanelere transfer edilir
- Kişinin geldiği havayolu ile temasa geçilerek kişinin iki ön, iki arka ve iki yan koltuk yolcu bilgisi alınır ve temaslı takibi için İl Sağlık Müdürlüğüne iletilir
- Vaka Takip Algoritmasına uygun yönetilir
- Numune sonucu İl Sağlık Müdürlüğü Bulaşıcı Hastalıklar Birimi tarafından Sağlık Denetleme merkezine bildirilir
- Olası vaka bilgileri günlük olarak İl Sağlık Müdürlüğü'ne bildirilir

Semptomu Olan Hasta Havalimanında Saptanırsa

2) Kişi Olası Vaka Tanımına Uymuyorsa;

- Transit yolcu ise bilgilendirme yapılarak uçuşuna izin verilir.
- Transit yolcu dışındaki kişilerin kaydı tutularak genel bilgilendirme yapılır, ülkeye girişine izin verilir.

2019 yeni coronavirus (2019-nCoV) Vaka Bilgi Formu

Tarih _____ Hastanın Adı Soyadı _____ TC kimlik no/ Pasaport no _____
Hasta kayıt numarası _____ İl _____ Ülke _____
Cinsiyet E K Yaş _____ Yıl _____ Ay _____ İkamet Ülkesi Türkiye Türkiye dışı Ülke: _____
Formdaki bilgilerin alındığı kişinin adı soyadı _____ Telefon _____ Email _____
Formu dolduran hekimin adı _____ Telefon _____ Email _____
Hastane/sağlık kurumunun adı _____
Vaka Kriterleri
Semptom Başlama Tarihi _____
Hastanın aşağıdaki solunum yolu semptom veya belirtileri var mı (uygun olan her şıkı işaretleyin)?
 Ateş¹ Öksürük Boğaz Ağrısı Nefes Darlığı
Semptomların başlangıcından 14 gün öncesine kadar, hasta:

☐ Çin Halk Cumhuriyeti'ne gitmiş mi?	☐ E ☐ H ☐ Bilinmiyor	
☐ Çin Halk Cumhuriyeti'nde mi yaşıyor?	☐ E ☐ H ☐ Bilinmiyor	
☐ Çin'e seyahat ettiği tarih _____	☐ Çin'den ayrıldığı tarih _____	☐ Türkiye'ye geldiği tarihi _____
☐ 2019-nCoV laboratuvar tanısı almış bir hasta ile, yakın temasta ² bulunmuş mu?	☐ E ☐ H ☐ Bilinmiyor	
☐ 2019-nCoV laboratuvar tanısı almış bir hasta ile, yakın temasta ² bulunmuş mu?	☐ E ☐ H ☐ Bilinmiyor	

Hasta ile ilgili Ek bilgi _____
Hasta sağlık çalışanı mı? E H Bilinmiyor
Çin Halk Cumhuriyeti'nde herhangi bir sağlık merkezinde bulunma (hasta, çalışan veya ziyaretçi olarak) öyküsü var mı? E H Bilinmiyor
Nedeni belirlenemeyen ağır akut solunum yolu hastalığı (göğüs hastanesine yatış gerektiren ateş ve **göğüs ağrısı** varlığı) ile seyreden ancak **nCoV** şüphesi olan hasta kümesindeki (**cluster**) vakalardan biri mi? E H Bilinmiyor
Vakanın yakın çevresinde benzer hastalık tablosu olan var mı? E H Bilinmiyor
Vakada aşağıda yer alan başka belirti var mı (uygun olan şıkları işaretleyiniz)?
 Üşüme Baş Ağrısı Kas Ağrısı Kusma Karın Ağrısı İshal Diğer _____
Tanı (uygun olan şıkları işaretleyin): **pnömoni** (klinik veya radyolojik) Akut solunum sıkıntısı sendromu
Eşlik eden hastalık/durum (uygun olan şıkları işaretleyiniz) Hiçbiri Bilinmiyor Gebelik Diyabet Kalp ve damar hastalığı Hipertansiyon Kronik akciğer hastalığı Kronik böbrek hastalığı Kronik Karaciğer Hastalığı **immüno Kompromize**
 Diğer _____
Hastaneye yatırıldı mı/ yatmakta mı? Hastaneye Yatırılma Tarihi _____ Yoğun bakım ünitesine yatırıldı mı? E H
Entübe edildi mi? ECMO Ekstrakorporeal Membran Oksijenasyon kullanıldı mı? E H Hastanın durumu: Taburcu Yatıyor Ölüm
Hastanın solunum sistemi hastalığına açıklayacak başka bir tanı/etioloji var mı? E H Bilinmiyor
Yatıldığı hastanede yapılmış solunum yolu virüs testi var ise sonuçları _____
MATERYALİN CİNSİ
Numune Alınma Tarihi: _____
Alınan Numune Türü: _____

Numune türü	
Nazofarengeal sürüntü	☐
Orofarengeal sürüntü	☐
Balgam	☐
Trakeal aspirat	☐
Bronkoalevolar lavaj	☐
Diğer _____	☐

¹ Hastane sistemi kayıt numarası
² Ateş bazı hastalarda görülmeyebilir (çok genç, yaşlı, **immüno Kompromize** veya bazı ilaç kullanım durumlarında). Bu hastalarda test yapma kararında **klinisyenin** görüşü kullanılabilir.
³ Yakın temas tanımlaması: a) Önerilen kişisel koruma ekipmanını (**gömme**, **önükle**, eldiven, **maske**, **gözlük**) olmadan 1 metre yakınlığında veya aynı oda veya ortamda uzun süre bulunmak. (**gömme**, **sağlık çalışanı**, aynı evde yaşayanlar); veya b) Önerilen kişisel koruma ekipmanını almadan **enfeksiyöz sekresyonlarla** temasta bulunmak (**gömme**, **uzerine öksürülmesi**). Yakın temas tanımlamak için bilgi sınırlıdır. Şu an için, kısa etkileşimler, örneğin yanından yürüyüp geçmek, yakın temas sayılmamaktadır.
Bu formu en hızlı şekilde bildirim yapma formu doldurup bu adrese gönderiniz: 1) İl Sağlık Müdürlüğü 2) Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü: email (hsam.bulasici@saalik.gov.tr) kapıya yazılacak: nCoV Formu). Sorularınız için Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü Bulaşıcı Hastalıklar Dairesini arayınız: +90 312 565 55 32
Sağlık Tehditleri Erken Uyan ve Cevap Dairesini arayınız: +90 312 565 56 56 Mikrobiyoloji referans Laboratuvarları ve Biyolojik Ürünler Dairesi Başkanlığı Dairesini arayınız: +90 312 565 5340 -5554 - 5582
/

Versiyon 2/ 2020

Vaka Bilgi Formu

Güncel Vaka Bilgi Formuna
HSGM web sitesinden
ulaşılabilir

Olası Vaka'nın solunum yolu
numunesi Vaka Bilgi Formu
ile birlikte «İl Sağlık
Müdürlüğü» aracılığıyla
gönderilmelidir

Form **TAM** ve **EKSİKSİZ** olarak
doldurulmalıdır

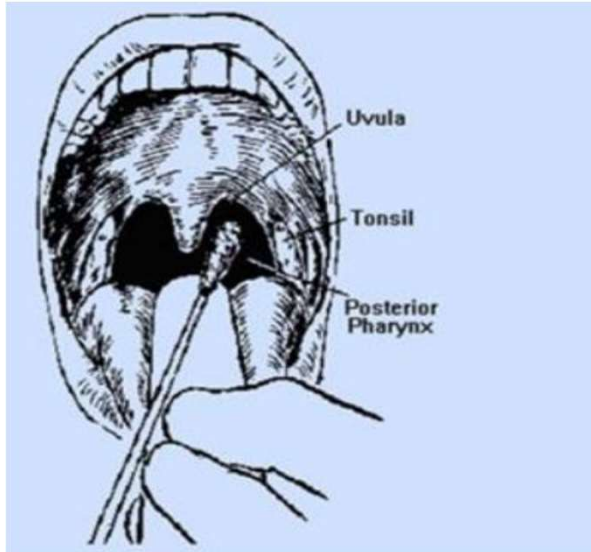
NUMUNE

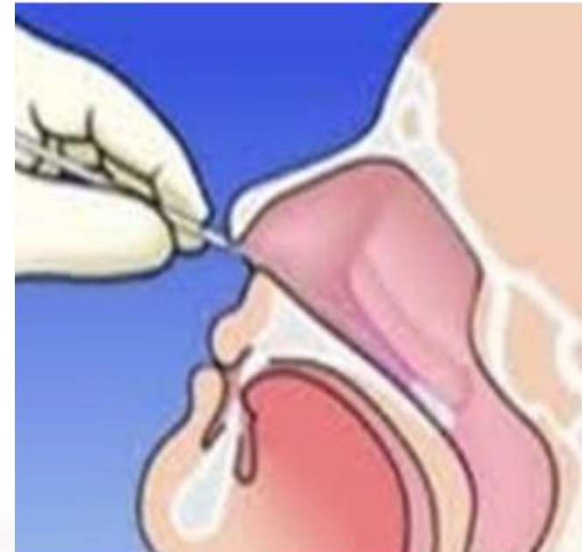

Numune Alınması

- Alt solunum yollarından **trakeal aspirat** veya **bronkoskopik örnekler** tercih edilmeli
- Alt solunum yollarından alınamadığı durumlarda veya alt solunum yolu semptomları olmayan vakalardan **nazofaringeal yıkama örneği** ya da **nazofaringeal ve orofaringeal sürüntü** birlikte gönderilmelidir.

Boğaz sürüntüsü alınması

Burun sürüntüsü alınması

İkinci Numune Alınması

Olası vaka tanımına uyan

ve

Enfeksiyon bulguları ağırlaşarak devam eden kişilerden;

Alınan ilk numunenin üst solunum yolu numunesi olması

ve

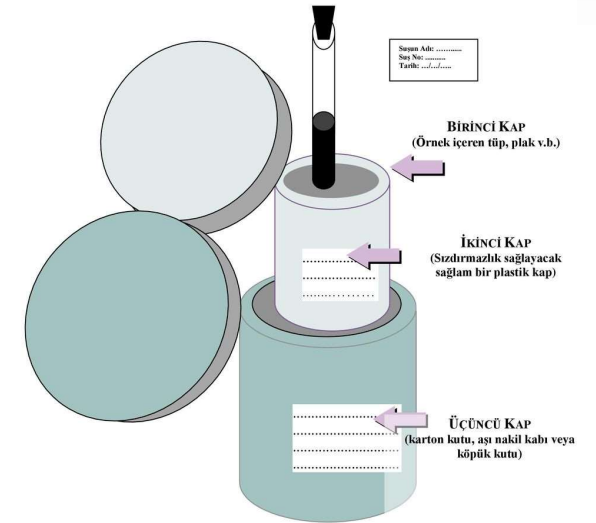
Test sonucunun negatif olması
COVID-19 enfeksiyonu şüphesini dışlamayacağı için
İkinci bir numune gönderilebilir

Numune

- Solunum yolu sürüntüsü olarak Viral Transport Besiyeri (VTM) ile
- Trakeal aspirat, bronkoskopik örnek, balgam alınacak ise VTM veya steril, vida kapaklı ve sızdırmaz kaplara 2-3 ml
- Tüm örnekler alındıktan hemen sonra buzdolabında (2-8°C) muhafaza edilmeli ve ivedilikle laboratuvara ulaştırılmalı

“ÜÇLÜ PAKETLEME” YÖNTEMİ
(ULUSLARARASI BİYOLOJİK TEHLİKELİ MATERYALİN POSTALANMASI KURALLARINA GÖRE)

Numune Alımı ve Gönderilmesi Sırasında Güvenlik Prosedürleri

- Alınan tüm numunelerin potansiyel olarak enfeksiyöz olduğu düşünülmeli,
- Numune alma işlemi damlacık / aerosolizasyona neden olan işlem olarak kabul edilmeli
- **Numune alan kişiler,**
  - Tek kullanımlık önlük, N95/FFP2 veya N99/FFP3 maske, gözlük/göz koruyucu, eldiven kullanmalıdır.
  - Eldiven öncesi ve sonrası el hijyeni sağlanmalıdır.

Numune Alımı ve Gönderilmesi Sırasında Güvenlik Prosedürleri

- **Numune gönderen kişiler,**
Standart enfeksiyondan korunma ve kontrol
prosedürleri ve
Ulusal ve uluslararası enfeksiyöz madde transport
kurallarına uymalı

Numune Alımı ve Gönderilmesi Sırasında Güvenlik Prosedürleri

- Numunelerin doğru etiketlendiğinden, istem formlarının doğru bir şekilde doldurulduğundan ve klinik bilgilerin sağlandığından emin olunmalı
- Laboratuvarla iyi iletişim kurulmalı ve ihtiyaç duyulduğunda bilgi edinilmeli
- Numune göndermeden önce mutlaka laboratuvara bilgi verilmeli

Kayıt Edilmesi Gereken Bilgiler

- Hasta bilgileri – isim, doğum tarihi, cinsiyet, ikamet adresi, iletişim bilgileri, barkod numarası vb. **ayrıca ziyaret ettiği riskli bölgenin adı** ve gerekli diğer bilgiler (örn: hastane numarası, hastane adı, adresi, doktorun adı iletişim bilgileri)
- Numunenin alındığı tarih ve saat
- Numunenin alındığı anatomik bölge ve lokasyon
- İstenen testler
- Klinik semptomlar ve ilgili hasta bilgileri (epidemiyolojik bilgiler, risk faktörleri, aşılama durumu ve antimikrobiyal tedaviler)

TEMASLI TAKİBİ

Yakın Temaslı

- Kesin veya olası bir vakaya damlacık enfeksiyonuna yönelik korunma önlemleri alınmadan doğrudan bakım sağlayan,
- COVID-19 ile enfekte sağlık çalışanları ile birlikte çalışan,
- COVID-19 hastası ile aynı kapalı ortamda kalan veya hasta ziyaretinde bulunma gibi sağlık merkezi ilişkili maruziyeti olan kişiler

Yakın Temaslı

- COVID-19 hastaları ile aynı ortamda yakın mesafede çalışan veya okul öncesinde aynı sınıfı paylaşan, okul çocuklarında ön, arka ve yan sıra arkadaşı olan kişiler, öğretmenler
- COVID-19 hastaları ile birlikte yolculuk eden kişiler (tur vb)
- COVID-19 hastaları ile aynı evde yaşayanlar
- COVID-19 hastaları ile aynı ofiste çalışanlar

Uçak Temaslısı

- COVID-19 kesin veya olası tanısı konan vakalar ile aynı uçakta seyahat etmiş olan yolculardan
  - İki ön, iki arka, iki yan koltuktaki yolcular
  - Temastan iki hafta sonrasına kadar takip edilmeli

Uçak Temaslısı

Kesin veya olası vaka tanımına uyan hasta ile uçak içerisinde ilgilenen kabin personelinin semptom takibi yapılır;

- Vakanın numune sonucu negatif çıkarsa uçuşa izin verilir
- Vakanın numune sonucu pozitif çıkarsa
  - Direkt olarak semptom gelişmesine bakılmaksızın temastan itibaren hesaplanarak 14 gün süreyle uçuşuna izin verilmez
- Numune sonucu çıkmadan semptom çıkması durumunda ise temastan itibaren hesaplanarak 14 gün süre ile uçuşuna izin verilmez

Temaslı Algoritması, İl Sağlık Müdürlüğü

- Tüm yakın temaslı/uçak temaslı tanımasına uyan kişiler İl Sağlık Müdürlüğü'nce tespit edilir.
- Tespit edilen kişiler liste haline getirilerek, son temaslarından sonraki 14 gün boyunca telefon aracılığıyla takip edilir.
- Temaslılar; özellikle ateş ve solunum semptomları açısından izlenmeli; ancak bu kişilerde titreme, vücut ağrıları, boğaz ağrısı, baş ağrısı, ishal, mide bulantısı/kusma ve burun akıntısı gibi diğer semptomlar da dikkate alınarak telefonla günlük olarak takip edilmeli, gerekirse evde ziyaret edilmelidir.

Temaslı Algoritması, İl Sağlık Müdürlüğü

- Temaslı incelemesi amacıyla HSGM resmi internet sayfasında yer alan “Temaslı izlem formu” vakanın her bir temaslısı için ayrı ayrı doldurulur.
- Belirlenen temaslıların başka bir nedenle hastaneye yatışı gerekmiyorsa 14 gün boyunca mümkün olduğu kadar evde kalması ve toplu alanlardan uzak durması istenir. Toplu alanlara gitmesinin zorunlu olduğu hallerde ise tıbbi maske takması istenir.
- Semptom gelişmesi durumunda Olası Vaka Algoritmasına uygun olarak hareket edilir.

Temaslı Takibi

COVID-19 enfeksiyonu için doğrulama sürecindeki vakalar ile yakın temas edenler,

- Temas ettiği olası vakanın numune sonucu;
  - Negatif ise izlem sonlandırılır
  - Pozitif gelirse izleme 14. güne kadar devam edilir

ENFEKSİYON KONTROLÜ VE İZOLASYON

Bugün için virüs atılım süresi ve bulaştırıcılık süresi bilinmediği için,

hastanın sağlık kuruluşunda bulunduğu süre boyunca izolasyon önlemlerine devam edilmeli,

COVID-19 varlığı düşünülen vakalara Standart, temas ve damlacık izolasyonu önlemleri alınmalı

Hastaneye Yatış

- **COVID-19 tanısı almış kişiler mekanik solunum desteği sağlayabilecek multidisipliner hastanelerde takip ve tedavi edilebilirler**
- Ancak hastalığın yayılımının kontrol altında tutulabilmesi için aynı ilde belirlenen hastane bulunması halinde ve hastane şartları uygun ise, belirlenen hastane tercih edilir
- Sağlık kuruluşlarında standart enfeksiyondan korunma ve kontrol önlemleri uygulanmalı
- Buna ek olarak uygulanacak temas ve damlacık korunma önlemlerinin uygulanmasına hasta taburcu olana kadar devam edilmeli

Kesin/Olası COVID-19 Vakaları ile 1 Metreden Daha Yakın Temas Edecek Personel için Gerekli Kişisel Koruyucu Malzeme

- Eldiven,
- Önlük (steril olmayan, tercihen sıvı geçirimsiz ve uzun kollu),
- Gözlük / Siperlik
- Sıvı sabun,
- Alkol bazlı el antiseptiği,
- Tıbbi maske (cerrahi maske),
- N95/FFP2 veya N99/FFP3 maske **(Sadece damlacık/aerosolizasyona neden olan işlem sırasında)***,

yataklı sağlık kurumları tarafından yeterli miktarda hazır bulundurulmalı

**Damlacık/aerosolizasyona neden olan işlem;
**aspirasyon, bronkoskopi ve bronkoskopik işlemler, entubasyon,
solunum yolu numunesi alınması***

Tekrar kullanılabilir özellikteki gözlükler,

- Üreticinin önerisine göre temizlenir.
- Özel bir öneri yok ise %70 etil alkol ile dezenfekte edilerek uygun ortamda kendi kendine kurumak üzere bırakılmalıdır.
- Gözlüğün tekrar kullanılması durumunda, sağlık kurumunca gözlüğün nerede çıkartılıp depolanacağı ve dezenfekte edileceği talimatlandırılır.

Hasta Odasının Özellikleri

COVID-19 hastalığı olası veya kesin vakalarının hastaneye yatışlarında standart, temas ve damlacık önlemlerinin alınması gerekmektedir

- Hastalar tek kişilik, özel banyosu ve tuvaleti olan, kapatılabilir kapı içeren bir odada olmalı
- Tek kişilik odalar bulunmadığı durumlarda kesin COVID-19 vakaları aynı odada kohort edilebilir, ancak olası COVID-19 vakalarının ayrı yatırılması tercih edilmeli
- Zorunlu hallerde ise olası COVID-19 vakaları aynı odada hasta yatakları en az 1 m aralıklı olacak şekilde yerleştirilmeli
- Kohorta dahil edilen (aynı odayı paylaşan) olası hastalar tıbbi maske kullanmalı

Hasta Odasının Özellikleri

Kullanılacak tıbbi malzemeler

- Hastaya özel olmalı
- Oda dışına çıkarılmamalı
- Hastalar arasında ortak malzeme kullanımına izin verilmemeli
- Eğer kullanılacak ekipman (örn. steteskop, ateş ölçer) birden fazla hastada kullanılıyor ise her hasta kullanımında temizlenmeli ve dezenfekte edilmeli (örn. etil alkol %70).

Hasta Odasının Özellikleri

- Tıbbi olarak gerekmedikçe hastaların odadan veya alandan başka bir alana taşınmasından kaçınılmalı
- Olası COVID-19 hastaları için belirlenmiş portatif X-ray cihazı ve/veya diğer önemli tanı cihazları kullanılmalı
- Ancak portatif tanı cihazları mümkün değilse ve hastanın taşınması gerekiyorsa çalışanlar, diğer hastalar ve ziyaretçiler ile teması en aza indirecek taşıma prosedürleri önceden belirlenmeli ve hastanın transferinde tıbbi maske takması sağlanmalı ve mümkünse son vaka olarak alınmalı

Hasta Odasının Özellikleri

- Hastanın taşınması sırasında görevli sağlık personelinin uygun kişisel koruyucu ekipman kullanması sağlanmalı (Maske olarak tıbbi maske)
- El hijyenine özen gösterilmeli
- Hastanın temas ettiği yüzeyler rutin olarak temizlenmeli ve dezenfekte edilmeli

Hasta Odasına Giriş ve Hastaya Yaklaşım

- Hasta odasına girişler sınırlandırılmalı, sadece hastanın bakımından sorumlu olan ve girişi gerekli olan personelin odaya girişine izin verilmeli
- Hasta ziyaretçileri yasaklanmalı ve refakatçi gerekli ise tek kişi ile kısıtlanmalı
- Hasta odasına girişlerde kişisel koruyucu malzemeler;
  - Eldiven,
  - Önlük (steril olmayan, tercihen sıvı geçirimsiz ve uzun kollu),
  - Tıbbi maske,
  - N95/FFP2 veya N99/FFP3 maske,
  - Gözlük / Siperlik
  - Alkol bazlı el antiseptiği

hasta odası girişinde
hazır olarak
bulundurulmalı

Hasta Odasına Giriş ve Hastaya Yaklaşım

- Muayene, tedavi ve kişisel bakım yapan kişiler;
  - Eldiven
  - İzolasyon önlüğü
  - **Tıbbi maske** } kullanmalı
- Hastanın **sekresyonları veya vücut çıkartılarının aerosolizasyonuna neden olabilecek girişim yapılacağında N95/FFP2 veya N99/FFP3 maske ve gözlük / siperlik** kullanılmasına özen gösterilmeli

Hasta Odasına Giriş ve Hastaya Yaklaşım

- Kişisel koruyucu ekipmanlar giyilirken ve çıkartılırken kurallara uygun bir şekilde sırayla giymeye (önlük, maske, gözlük, yüz koruyucusu ve eldiven) ve çıkarmaya (eldiven, gözlük, yüz koruyucu, önlük, maske) dikkat edilmeli
- Özellikle maskenin hasta odasından çıktıktan sonra en son çıkartılması ve sonrasında el hijyeni uygulanması ihmal edilmemeli
- Eldivenin bütünlüğünün bozulduğu, belirgin şekilde kontamine olduğu durumda eldiven çıkartılarak, el hijyeni sağlanmalı ve yeni eldiven giyilmeli

Hasta Odasına Giriş ve Hastaya Yaklaşım

- **Aerosolizasyona neden olabilecek işlemler** sırasında
  - Hasta odasında mutlak ihtiyaç duyulan sağlık personeli dışında kimse olmamasına özen gösterilmeli
  - İşlem sırasında kapının kapalı olması sağlanmalı
  - İşlem sonrasında bir süre, giriş-çıkış dahil kapı açık tutulmamalı
  - İlgili işlemler, doğal hava akışı ile yeterince havalandırılan, tercihen negatif basınçlı odalarda yapılmalı

- Hastaya temas öncesi ve sonrasında el hijyenine dikkat edilmeli (Sabun ve su veya alkol bazlı el antiseptikleri kullanılabilir)
- Eller gözle görülür derecede kirli ise el antiseptiği yerine mutlaka su ile sabun kullanılmalı
- Hasta, tıbbi açıdan önemli bir neden olmadıkça odasından çıkarılmamalı, odadan çıkması gerekli ise tıbbi maske ile transferi yapılmalı
- Hastanın bulunduğu ortam ve çevre temizliğinde, hasta nakledilmesinde kullanılan ambulanslar da dahil olmak üzere standart temizlik prosedürleri uygulanmalı

- Hasta ıkartıları ve sekresyonları ile kontamine olan yüzeylerin temizliği “Hastane Öncesi Acil Sağlık Hizmetlerinde Enfeksiyon Hastalıklarından Korunma Rehberi’ne” uygun olarak ambulans temizliği sağlanmalı
- Hasta odayı boşaltıktan sonra;
  - Oda temizliği ve yer yüzey dezenfeksiyonu yapılır,
  - Odanın havalandırılmasının ardından odaya yeni bir hasta alınabilir

COVID-19 tanısı almış hastaya ölümü sonrasında,

- COVID-19 tanısı almış hastaya ölümü sonrasında, otopsi yapan kişiler veya gashane çalışanları
Temasları sırasında kalın eldiven, N95/FFP2 veya N99/FFP3 maske, gözlük / siperlik ve önlük kullanılmalı
- Olası/kesin COVID-19 vakalarının ölümü halinde özel bir defin işlemi yoktur.

Standart defin işlemleri uygulanır.

Hasta Nakli

- Ambulanslarda kişisel koruyucu ekipman hazır olarak bulundurulmalı
- Hastaya ilk müdahale eden sağlık kurumuna hasta teslim edilene kadar ve ambulans temizlenene kadar kişisel koruyucu ekipman kullanılmalı
- Hastanın **sekresyonları veya vücut çıkartılarının aerosolizasyonuna neden olabilecek girişim yapılacağında N95/FFP2 veya N99/FFP3 maske ve gözlük / siperlik** kullanılmasına özen gösterilmeli

Hasta Nakli

- Olası/kesin COVID-19 vakasının nakli sonrasında ambulanslar temizlenmeli ve dezenfeksiyonu sağlanmalı
- Temizleme işlemi kişisel koruyucu donanım giyilerek yapılmalı
- Ambulans temizliği “Hastane Öncesi Acil Sağlık Hizmetlerinde Enfeksiyon Hastalıklarından Korunma Rehberine” uygun olarak yapılmalı
- Ambulans temizliği yapılmadan başka bir vakaya gidilmemeli

Ambulans ve acil sağlık araçlarının temizliği ve dezenfeksiyonu için önerilen ürünler* ve özellikleri

rn*	Kullanım yeri	Avantajları	Dezavantajları
Alkol zltileri (Etil/izopropil) (en az %70lik) (Etil alkol, Etanol Cas No: 64-17-5)**	Steteskoplar Pulsoksimetreler Defibrilatör kaşıkları vb.	Toksisite yok Düşük maliyet Hızlı etki Tortu bırakmaz	çabuk buharlaştığından ideal bir yüzey dezenfektanı değildir. Son derece yanıcıdır. Plastik, kauçuk ve silikon materyaller için zararlıdır. Organik materyaller tarafından deaktive edilir (Bu nedenle kullanım öncesi yüzeylerin temizlenmesi gerekir).
Standart amaşır suyu*** (1:10 normal sulandırmada) (Sodyum hipoklorit Cas No: 7681-52-9)**	Dış yüzeyler Kan bulaşları	Düşük maliyet Hızlı etki Ulaşımı kolay Kullanıma hazır mendil ve spreyleri mevcut Sporosidal ve virüsidal (C.difficile ve Norovirus'a karşı)	Metal ekipmanlara zararlı. Organik materyaller tarafından deaktive edilir (Bu nedenle kullanım öncesi yüzeylerin temizlenmesi gerekir). Cilt ve müköz membranlara karşı tahriş edicidir. Sulandırıldıktan sonra 24 saat içinde kullanılmalıdır. Giysileri boyayabilir.
Hidrojen Peroksit (%0,5) (Cas No: 7722-84-1)**	Ekipmanların dış yüzeyleri Zemin Duvarlar	evre için güvenli Toksik değil Hızlı etki Organik madde varlığında aktif Mendil ve sıvı hali mevcut Deterjan özelliği nedeniyle mükemmel temizleme özelliği	Bakır, inko, pirinç, akrilik ve alüminyuma zararlı.
Kuaterner amonyum bileşikleri (Quats)	Zemin Duvarlar	Toksik değil Aşındırmaz Deterjan özelliği nedeniyle iyi temizleme özelliği	Tıbbi aletlerin dezenfeksiyonunda kullanılamaz. Dar mikrobiyal spektrum nedeniyle dezenfektan olarak sınırlı kullanım.

Hastane ncesi Acil Sağlık Hizmetlerinde Enfeksiyon Hastalıklarından Korunma Rehberi

Sağlık Kurumuna Başvuran Hastaların Yönetimi

Hastalığın yayılımını kontrol altında tutmaya yönelik olarak

- Olası ve kesin vakaların mümkün olduğu kadar öncesinde bilgilendirme ile hastanede ayrı alanlara başvurmaları sağlanmalı
- Mümkün olduğunca bu hastaların muayene, tetkik ve bakımları sırasında ortamda o sırada gerekli olmayan kişiler bulundurulmamalı
- Tetkiklerde öncelik verilmesi sağlanmalı
- Bakım verecek personel mümkünse ayrılmalı
- Olası/kesin COVID-19 vakasına ait atıklar tıbbi atık yönetmeliğine göre bertaraf edilmeli
- COVID-19 enfeksiyonu olan hasta ile ilgilenen sağlık çalışanı kendisinde, hasta kişi ile temasından sonraki 14 gün içinde, akut hastalığı düşündürecek herhangi bir bulgu veya semptom görürse mutlaka ilgili hekimlere haber vermeli ve gerekli önlemler alınmalı

Evde Hasta İzlemi

- Hastaneye yatış gerekmediği düşünölen ve altta yatan hastalığı bulunmayan (akciğer, kalp, böbrek yetmezliği, veya bağışıklık yetmezliği vb) olası/kesin COVID-19 vakaları semptomlar düzelene kadar evde takip edilebilir
- Evde izlenen hastalar iyileşene kadar İl Sağlık Müdürlüğü tarafından takip edilmeli
- Hasta izlem süresini mümkünse evde geçirmesi uygundur
- Başka kişi/kişiler ile aynı ortamı paylaştığı (ev, sokak, hastane vb.) zaman tıbbi maske takmalı

Evde Hasta İzlemi

Ev halkına bulaş riskini önlemek için evde takipli hastalar

- Mümkünse evdeki diğer kişilerden farklı bir odada, mümkün değil ise iyi havalandırılan bir odada oturmalı
- Diğer kişilerden en az 1 metre uzakta olmalı
- Tıbbi maske takmalı
- Maskenin nemlenmesi halinde yenisi ile değiştirmeli
- Eve ziyaretçi kabul edilmemeli
- Hasta bakımını tercihen genel durumu iyi tek bir kişi yapmalı
- Hastanın bakımını, kişisel temizliğini yapan kişi tıbbi maske kullanmalı

Evde Hasta İzlemi

- Hastanın ev içindeki hareketi sınırlandırılmalı
- Tuvalet, banyo gibi ortak kullanılan alanlar iyi havalandırılmalı
- Klozet, kapı kolları ve lavabo gibi yüzeyler her kullanımından sonra uygun şekilde temizlenmeli
- Mümkünse ayrı banyo ve tuvalet kullanılmalıdır

Evde Hasta İzlemi

Hastaya ve yakınlarına solunum hijyeni konusunda eğitim verilmeli

- Öksürme veya hapşırma sırasında bir mendille (tercihen kağıt mendille) ağzını kapatmalı
- Kullanılmış mendiller ağzı kapalı ve delik olmayan naylon poşetlere konularak ağzı kapatılarak, ikinci bir naylon poşet içerisinde atılmalı,
- Ellerini sık sık yıkamalı

Evde Hasta İzlemi

- Hasta, kişisel eşyalarını başkaları ile paylaşmamalı
- Ev halkının bardak, tabak, havlu gibi eşyalarını kullanmamalı
- Eğer kullanması gerekirse bu eşyaları iyice su ve sabunla yıkamalı
- Vakanın kullandığı kıyafetler 60-90°C'de normal deterjan ile yıkanmalı

Evde Hasta İzlemi

- Hasta odasının, kıyafetlerinin vb. temizliği esnasında eldiven kullanılmalı
- Tüm ev sakinleri kendi sağlık durumlarını takip etmeli ve belirti ortaya çıkması durumunda sağlık kurumuna başvurmalı
- Hastanın semptomları takip edilmeli, bir kötüleşme olursa acil tıbbi yardım istenmeli ve hastanın durumu hakkında sağlık kuruluşuna bilgi verilmeli
- Hastanın nakli gerekli ise nakil sırasında hastanın mutlaka **tıbbi maske** takması sağlanmalı

Evde Hasta İzlemi

- Solunum yolu sekresyonları veya vücut çıkartıları ile kontamine olması mümkün olan tüm yüzeyler sulandırılmış çamaşır suyuyla (**1:100** normal sulandırmada) (Sodyum hipoklorit Cas No: 7681-52-9) temizlenir ve
- Belirgin şekilde kirlenme olduğunda ise **1:10** normal sulandırmada çamaşır suyu kullanılmalı
- Banyo ve tuvaletler günde en az bir kez sulandırılmış çamaşır suyuyla (**1:100** normal sulandırmada) (Sodyum hipoklorit Cas No: 7681-52-9) temizlenmeli

Evde Temaslı İzlemi

- Olası/Kesin vaka ile teması (yakın temaslı/uçak temaslı) olanlar 14 gün süreyle izlenir
- COVID-19 enfeksiyonu için doğrulama sürecindeki vakalar ile yakın temas edenler, sonuç negatif ise izlem sonlandırılır; sonuç pozitif gelirse izleme 14. güne kadar devam edilir

Evde Temaslı İzlemi

- Evde izlenen temaslılar İl Sağlık Müdürlüğü tarafından telefonla takip edilmeli
- Temaslı izlem süresini mümkünse evde geçirmesi uygundur
- Başka kişi/kişiler ile aynı ortamı paylaştığı (ev, sokak, hastane vb.) zaman tıbbi maske takmalı
- Ev halkına bulaş riskini önlemek için evde takipli hastalar mümkünse evindeki diğer kişilerden farklı bir odada, mümkün değil ise iyi havalandırılan bir odada oturmalı, diğer kişilerden en az 1 metre uzakta olmalı ve tıbbi maske takmalı, maskenin nemlenmesi halinde yenisi ile değiştirmeli

Evde Temaslı İzlemi

- Eve ziyaretçi kabul edilmemeli
- Temaslının ev içindeki hareketi sınırlandırılmalı; tuvalet, banyo gibi ortak kullanılan alanlar iyi havalandırılmalı
- Temaslı, kişisel eşyalarını başkaları ile paylaşmamalı, ev halkının bardak, tabak, havlu gibi eşyalarını kullanmamalı; eğer kullanması gerekirse bu eşyaları iyice su ve sabunla yıkamalı
- Kullandığı kıyafetler 60-90°C'de normal deterjan ile yıkanmalı
- Banyo ve tuvaletler günde en az bir kez sulandırılmış çamaşır suyuyla (**1:100** normal sulandırmada) (Sodyum hipoklorit Cas No: 7681-52-9) temizlenmeli

Hasta bakımı ve tedavisi

- COVID-19 için spesifik bir antiviral tedavi YOKTUR
- Patogenezinin tam olarak bilinmemesi nedeni ile uygulanan tedavi destekleyici, ikincil enfeksiyonları ve komplikasyonları önlemeye yöneliktir
- Tedavide;
  - Solunum sıkıntısı, hipoksemi ve şok hastalarına ek oksijen tedavisi önerilmektedir
  - Şok bulgusu olmadığında hastalarında konservatif sıvı tedavisi önerilmektedir.
  - SARI'ye neden olabilecek olası patojenlere yönelik ampirik antimikrobiyaller (antibiyotikler, influenza nöraminidaz inhibitörleri, antifungaller) önerilmektedir. Sepsisli hastalara hasta değerlendirilmesinden sonraki ilk bir saat içinde antimikrobiyallerin verilmesi sağlanmalıdır

Hasta bakımı ve tedavisi

- Başka bir nedenle endike olmadığı sürece viral pnömoninin veya ARDS'nin tedavisi için rutin olarak sistemik kortikosteroid verilmemelidir
  - Gözlemsel çalışmalarda SARS hastalarında uygulanan kortikosteroidlerin sağkalım yararı sağlamadığı, olası zararları olabileceği (avasküler nekroz, psikoz, diyabet ve gecikmiş viral klirens) rapor edilmiştir
- SARI hastaları hızlı ilerleyen solunum yetmezliği ve sepsis açısından yakından izlenmeli ve gerekli durumlarda destekleyici tedavi uygulanmalıdır
- Kritik hastaların yönetiminde eşlik eden hastalıklar yönünden yakından takibi çok önemlidir
- Bugün için Coronovirus'lara yönelik geliştirilmiş bir aşı bulunmamaktadır

Vaka Görülen Ülkelere Gidecek Kişilerin Yapması Gerekenler

- Çin Halk Cumhuriyeti başta olmak üzere yüksek vaka sayısı veya hızlı vaka artışının görüldüğü ülkelere seyahatler mümkünse ertelenmeli
- Zorunluluk durumlarında seyahat planlayanlar için aşağıdaki uygulamalar önerilir;
  - Hasta insanlarla temastan kaçınılmalıdır (mümkün ise en az 1 metre uzakta bulunulmalı).
  - Hastaların yoğun olarak bulunması nedeniyle mümkün ise sağlık merkezlerine gidilmemeli, sağlık kuruluşuna gidilmesi gereken durumlarda diğer hastalarla temas en aza indirmeli

Vaka Görülen Ülkelere Gidecek Kişilerin Yapması Gerekenler

- Gıda güvenliği önerilerine dikkat edilmeli
  - Çiğ süt ve hayvansal ürünler tüketilmemeli
  - Çiğ tüketilecek sebze ve meyveleri iyice yıkayarak tüketilmeli
- Yabani ve evcil hayvanlar (canlı veya ölü) ile temastan kaçınılmalı
- El hijyenine dikkat edilmeli
  - Eller sık aralıklarla temizlenmeli
  - Eller en az 20 saniye boyunca sabun ve suyla yıkanmalı, sabun ve suyun olmadığı durumlarda alkol bazlı el antiseptiği kullanılmalı
  - Antiseptik içeren sabun kullanmaya gerek yoktur, normal sabun yeterlidir

Vaka Görülen Ülkelere Gidecek Kişilerin Yapması Gerekenler

- Bu ülkelerde bulunduğu sürede ateş ve öksürüğün eşlik ettiği ciddi akut solunum sistemi enfeksiyonu gelişmesi durumunda hemen ilgili yerlere haber vermesi,
- Öksürme veya hapşırma sırasında burun ve ağızın tek kullanımlık kağıt mendil ile örtülmesi,
- Kağıt mendilin bulunmadığı durumlarda dirsek içinin kullanılması,
- Solunum hijyen önerilerine dikkat edilmesi,
- Mümkünse kalabalık yerlere girilmemesi,
- Eğer girilmek zorunda kalınıyorsa ağız ve yüzün kapatılması, mümkünse tıbbi maske kullanılması önerilir
- **Yolculuk dönüşü 14 gün içinde ateş, öksürük, solunum sıkıntısı gelişirse sağlık kuruluşuna başvurmaları ve seyahat öyküsünü bildirmeleri gereklidir**

Özet

- Olası Vaka tanımına uyan hasta;
  - İzole edilmeli
  - Numune alınmalı
- **N95/FFP2 veya N99/FFP3 maske:** Damlacık/aerosolizasyona neden olan işlemler (aspirasyon, bronkoskopi ve bronkoskopik işlemler, entubasyon, solunum yolu numunesi alınması) sırasında (diğer koruyucu ekipmanın yanında) kullanılmalı,
- Diğer durumlarda **tıbbi maske (cerrahi maske)** tercih edilmeli
- Yakın Temaslı veya Uçak Temaslı takibi telefonla her gün yapılmalı
- Eller sık sık sabun ve suyla yıkanmalı

COVID-19 (2019-nCoV Hastalığı) Rehberi ve Sunumları;

Yeni bilgiler eklendikçe güncellenmekte olup HSGM resmi web sayfasından yayınlanmaktadır.

(www.hsgm.saglik.gov.tr)

T.C. SAĞLIK BAKANLIĞI
HALK SAĞLIĞI
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ